

Sompio-seuran puheenvuoro Kveeniseminaarissa 30.7.2016

Kotiseutu yhdistys Sompio-seuran puolesta kiitos Oulun Historiaseuralle, kun pyysitte seuraamme yhteistyökumppaniksi ja osoititte mielenkiintoanne näyttelyämme kohtaan, joka on meille sompiolaisille tärkeä ja myös läheinen.

Tämä saa meidät kaikki pohtimaan, mitä kotiseutu merkitsee?

Kotiseutu on toisaalta yhteinen, mutta samalla henkilökohtainen kokemus ja paikka. Kotiseutu on yhteisesti jaettuja merkityksiä, muisteluksia ja kieltä, jolla tarinat on kerrottu. Kotiseutu on henkistä perintöä ja perinnettä.

Useimmiten sydänalaa koskettaa lämmin tunne, kun puhutaan kotiseudusta ja sen elämästä.

Kotiseutu merkitsee tuttuja paikkoja, paikannimiä, ihmisten nimiä, maiseman luonteenomaisia piirteitä, tapoja, sanontoja.

Se on myös kokonaisvaltainen kokemus siitä, että olen jostakin kotoisin, minulla on juuret.

Useille se on enemmän kuin henkilökohtainen kokemus, se on liittymistä suvun ketjuun. Laajemmin se liittyy seudulla syntyneiden ja asuneiden ketjuun.

Minun kotiseutuni kiteytyy ukkiini – äitini isään - Anselmi Pokuriin, jonka juuret olivat syvällä Sompiossa.

Hänen rinnallaan pitkään eläneenä ja hänen muisteluksiensa kautta siirtyi vanhaa sompiolaisuutta minuunkin.

Anselmi Pokuri syntyi 1875 ja eli yli 100 vuotiaaksi, joten pienen lapsen korville ukin puheissa oli perspektiiviä. Ukin aikaan koulutie oli varsin lyhyt ja rajoittui tuolloisen kiertokoulun muutamaan päivään vuodessa. Silläkin tavalla hankittiin lukutaito, jolla tuli toimeen.

Ukkineni oli harras uskova. Kulkihan Sompiossa suuria saarnamiehiä, Muteniassakin pidettiin seuroja jopa useampi päiväisiä. Rukouksensa päätteeksi hän veisasi virsiä lempipaikassaan keinustuolissa. Erityisesti mieleeni on jäänyt virsi. ”Taivaassa, johon Jumala majansa asetti, myös saavat hänen omansa asua iäti”.

Ukki oli ikänsä rankkaa työtä tehnyt ja hyväkuntoinen. Hän oli aina ollut terve.

Lukuunottamatta sitä, että kertomansa mukaan oli 1920-luvulla sairastanut espanjantaudin, johon hänen ja puolisonsa Marian kolme lasta olivat menehtyneet. 1950-luvulla ukki oli ollut jonkin aikaa sokeana ennen kuin pääsi Ouluun kaihileikkaukseen.

Niin, ja tietysti ne karvakenkien paulat, jotka olivat hiertäneet nilkkoja, jättäneet jopa jäljet, ja aiheuttaneet ukin käsityksen mukaan verenkiertohäiriöitä. Sen takia jalkoja välillä pakotti.

Ukkia oli elämä välillä koetellut kovastikin. Vaikka hän oli kokenut elämän armottomuuden, jonka luonto oli huonoina vuosina tarjonnut, hän ei valittanut.

Kuunnellessani hänen puheitaan pikkulapsena minulle selvisi monia asioita.

Elanto tuli sinä aikana monesta eri lähteestä, joten oli selvää, että hänen puheensa sivusivat juuri näitä arkiseen elämään liittyviä asioita.

Ukkini muisti ulkomuistista eri poronomistajien merkit ja käytti ilmaisua ”muistavansa ne vaikkei niitä ollu yhtään paperin päällä. Niitä oli toista sattaa muistossa”, hän kertoi.

Oikia halki, ja alla kaksi pykälää, vasen haaralla ja päällä kaks. Tämä taisi olla Keskitalon vanhan isännän merkki.

”Kuljin talvikauet erotuksissa, Keminkylässä asti”, hän muisteli useasti. Kerran hän sanoi vetäneensä suopungilla pari sataa poroa yksin aijasta...oli siis varsin etevä suopunkimies. Useimmiten tarttui. Hänen omien sanojensa mukaan ”kyllä se ruukas tarttua kiini, ku mie heitin, mutta kämmensyrjät siinä ajettu”.

Jäkälälimppujen ja lehtikerppujen tekoa hän sivusi puheissaan useasti.

Karjalle hankittiin talviravinto jokivarren luonnonniittyjä niittämällä.

Sompiojärvestä otettiin särvintä. Kalaa pyydettiin itse kudotuilla verkoilla, joita ukilla oli kertomansa mukaan neljä kahdentoista verkon jataa. Jokasyksyiset Kiiskismarkkinat olivat vanha perinne. Markkinat ajoittuivat syksyyn, jolloin kala pakkautui Sompiojärveen idästä laskeviin ojiin. Talven varalle suolattiin nelikoittain kalaa: kiiskiä, särkiä, säynäjiä.

Opin sen, että kylämme kautta kulki ns. Ruijan reitti, jota pitkin aikoinaan kulki paljon merikalastukseen meneviä etelän miehiä.

Ruijasta palasi myös suomalaisia työmiehiä, joiden sanomia Norjasta kuunneltiin kiinnostuneena. Ennustipa etiäisistään kuulu Polvarin Jaako ukille, että Ruijasta ”tänä pänä tullee Norjasta sanomia”. Ja niin niitä kuulemma oli tullutkin.

Myös ukin sisko oli lähtenyt nuorena Ruijaan. Ruija oli paikkana minulle tuon ikäisenä abstrakti. Ymmärsin vain, että se oli jossain kaukana. Minun maailmani rajoittui Muteniaan.

Muistan lapsuuteni leikit kotipihassani Mutenian kylässä ja etenkin ne kapeat polut, joista jokaisella niillä oli määränpäänsä.

Yksi johti Tapioon, Aunolaan, toinen Keskitaloon, Alataloon ja Ollilaan. Veräjän kautta pääsi Uunolaan, Konstaan ja Toivolaan saakka.

Polut olivat silloisen maailmani pohjakartta.

Eräänä kesäpäivänä kesken leikkieni ajoi auto kotimme pihaan. Ihmettelin, miksei mies tavanomaiseen tapaan mennytkään pirttiin, vaan jäi ulos mittailemaan kotiani.

Kun hämmästelin asiaa isälleni, minulle selvisi, että vieras oli ostanut kotini hirret.

Tämä oli ensimmäinen konkreettinen merkki pikkulapselle siitä, että kohta tulisi elämään muutos.

Kotini paikalle tulisi allas, jonka vesi peittäisi maamerkkini. Aloin hämärästi tajuta, että pohjakarttani tulisi pian muuttumaan.

Suurin ja koskettavin vaikutus Lokan altaasta tuli tuolloin ukkini Anselmi Pokurin elämään. Hän kun oli veljensä kanssa hirret hankkinut ja rakentanut sen pirtin.

Evakossa hän oli ollut jo kahdesti, nyt oli vuorossa kolmas, ja lopullinen kerta.

Muutto oli edessä, niin kuin muillakin sompiolaisilla. Osa muutti kauemmas, osa siirtyi ainoastaan pois altaan alta lähiseudulle.

Osa selvisi muutosta vähitellen, osa jotenkuten, osa ei toipunut siitä koskaan. Uudelle asuinpaikalle asettuminen, tutun ympäristön vaihtuminen ja turvallisen kyläyhteisön hajoaminen vaati voimia. Kodin jättäminen oli monelle raskas prosessi.

Meillä kullakin on oma anselmipokurinsa, jonka perusteella ankkuroituu omaan kotiseutuunsa. Useimmiten tämä anselmi tulee pintaan, kun ikää tulee lisää.

Kun aikaa kuluu, vaikeistakin kokemuksista on helpompi puhua. Minua edeltävästä sukupolvesta kaikki eivät siihen kenneet. Meidän sukupolvemme tehtävänä on kertoa siitä tuleville ja purkaa tapahtunutta.

Aikoinaan Sompioissa oli monta kylää, jolla kullakin oli oma identiteettinsä. Jokaisella kylällä oli omat tapansa elää ja hankkia elantonsa.

Nyt ovat jäljellä muistot, joita yhdessä vaalimme.

Sompio-seura on ottanut tehtäväkseen ylläpitää sompiolaista perinnettä ja siirtää sitä tuleville sukupolville.

Valokuvanäyttely on yksi osoitus perinteen siirtämisestä ja kunnioituksesta kotiseutua kohtaan.

Jatkuva jäsenmäärän kasvu kertoo siitä, että juuret kiinnostavat.
